

3. Kuzmenko, T.M. (2019). Stvorennia inkluzyvnogo osvithnoho prostoru zakladu vyshchoi osvity yak osnova emotsiinoi stabilnosti osobystosti studenta [Creating an inclusive educational space of a higher education institution as a basis for the emotional stability of a student's personality]. *Pereiaslav-Khmelnyskyi* [in Ukrainian]

4. MON rozrobylo stratehichni napriamy rozvytku inkluzyvnoi osvity do 2030 roku [elektronnyi resurs]. [in Ukrainian]

5. Kurliand, Z.N. (2007). Pedahohika vyshchoi shkoly [The Pedagogy of Higher School]. *Znannia* [in Ukrainian]

6. Talanchuk, P.M., Kolchenko, K.O. & Nikulina, H.F. (2004). Suprovid navchannia studentiv z osoblyvymy potrebamy v intehrovanomu osvithnomu seredovyshchi [Supporting the education of students with special needs in an integrated educational environment]. *Kyiv* [in Ukrainian]

7. Tkachenko, S. V., Tkachenko, S. S. (2020). Fakhova pidhotovka vchyteliv fizychnoi kultury do profesiinoi diialnosti v umovakh inkluzyvnoi osvity. [Professional training of physical education teachers for professional activity in the conditions of inclusive education] [in Ukrainian]

8. Chupakhina, S. (2015). Psykholoho-pedahohichniy suprovid dytyny z OOP: spivpratsia iz sim'ieiu. [Psychological and Pedagogical Support of a Child with SEN: Cooperation with the Family. Educational Space of Ukraine]. *Educational Space of Ukraine. Scientific journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, 6, 100–104 [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ПРИМА Дмитро Анатолійович – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи.

ГАЦ Георгій Опанасович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців до діяльності в інклюзивному середовищі.

РОСЛАВЕЦЬ Руслана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

PRIMA Dmytro Anatoliyovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Theory and Methodology of Primary Education at Lesya Ukrainka Volyn National University.

Scientific interests: professional training of the future primary school teacher.

GAC Georgy Opanasovich – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Special and Inclusive Education at Lesya Ukrainka Volyn National University.

Scientific interests: professional training of future specialists for activities in an inclusive environment.

ROSLAVETS Ruslana Mykolaivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Primary Education at Lesya Ukrainka Volyn National University.

Scientific interests: professional training of the future primary school teacher.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2024 р.

УДК 378.046.4

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-216-70-76

РЯБОВОЛ Лілія Тарасівна –

доктор педагогічних наук, професор,

Воєнної Академії імені Євгенія Березняка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3558-2103>

e-mail: lryabovol8@gmail.com

СИСТЕМА ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

У статті реалізовано системний підхід до дослідження іншомовної підготовки у Збройних Силах України. Репрезентовано широке розуміння системи цієї підготовки як сукупності таких взаємопов'язаних компонентів: нормативні засади її здійснення, суб'єкти, мета, зміст, організація, результати. Виокремлено дві групи відповідних нормативних актів: загальні та спеціальні. Спеціальні також розділено у підгрупи: такі, що стосуються організації військової освіти, у т. ч. іншомовної підготовки; ті, що мають безпосереднє відношення до іншомовної освіти. Визначено, що особливу роль серед суб'єктів відіграють викладачі іноземної мови та особовий склад як здобувачі мовної освіти. Константовано, що мета іншомовної підготовки співпадає з пріоритетним напрямом розвитку військової освіти щодо забезпечення досягнення знань іноземної мови особовим складом ЗСУ на рівні, не нижче СМР 2 (функціональний) за мовним стандартом НАТО STANAG 6001. Встановлено, що зміст іншомовної підготовки визначається стандартами, насамперед зазначеним мовним стандартом НАТО. Організаційний компонент системи іншомовної підготовки репрезентовано як сукупність форм, методів, прийомів та засобів навчання, викладання та оцінювання, тобто як конкретну методичну систему, що є вузьким розумінням системи іншомовної підготовки. Встановлено, що основним видом навчальних занять з іншомовної підготовки є практичні заняття в спеціалізованих аудиторіях, лінгфонних кабінетах, обладнаних необхідними технічними засобами навчання. Визначено, що ефективною методикою навчання іноземних мов військовослужбовців є комунікативна методика, в основі якої моделювання ситуацій професійного спілкування. Перспективними є подальші дослідження професійної іншомовної компетентності як результату функціонування системи іншомовної підготовки у ЗСУ.

Ключові слова: військова освіта, вищий військовий навчальний заклад, професійна іншомовна компетентність, військовослужбовці, мовно-комунікативна компетентність, рівні мовленнєвої компетентності, види мовленнєвої діяльності, інноваційні технології навчання.

RIABOVOL Liliia Tarasivna –

Doctor of Pedagogy Sciences, Associate Professor,

Yevhenii Bereznyak Military Academy

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3558-2103>

e-mail: lryabovol8@gmail.com

SYSTEM OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING IN THE ARMED FORCES OF UKRAINE

The article implements a systematic approach to the study of foreign language training in the Armed Forces of Ukraine. A broad understanding of the system of this training is represented as a set of such interrelated components: regulatory principles of its implementation, subjects, purpose, content, organization, results. Two groups of relevant normative acts are distinguished: general and special. Special ones are also divided into subgroups: those related to the organization of military education, including foreign language training; those that are directly related to foreign language education. It was determined that a special role among the subjects is played by foreign language teachers and staff as learners of language education. It was established that the purpose of foreign language training coincides with the priority direction of the development of military education to ensure the achievement of foreign language knowledge by the personnel of the Armed Forces of Ukraine at a language proficiency levels not lower than level 2 (functional) according to the language standard of NATO STANAG 6001. It was established that the content of foreign language training is determined by the standards, primarily specified language standard of NATO. The organizational component of the system of foreign language training is represented as a set of forms, methods, techniques and means of learning, teaching and evaluation, that is, as a specific methodical system, which is a narrow understanding of the system of foreign language training. It has been established that the main type of foreign language training classes are practical classes in specialized language classrooms, equipped with the necessary technical teaching aids. It was determined that an effective method of teaching foreign languages to military personnel is a communicative technique based on the modeling of professional communication situations. Further studies of professional foreign language competence as a result of the functioning of the system of foreign language training in the Armed Forces of Ukraine are promising.

Key words: military education, military academy, professional foreign language competence, military personnel, linguistic and communicative competence, language proficiency levels, types of speech activity, innovative learning technologies.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Володіння іноземними мовами особовим складом в системі Міністерства оборони України (МОУ) – суттєвий чинник реформування та розвитку Збройних Сил України (ЗСУ), впровадження євроатлантичних стандартів і досягнення взаємосумісності зі збройними силами країн-членів і партнерів НАТО, участі у багатонаціональних операціях, навчаннях, інших заходах міжнародного оборонного співробітництва [7]. Власне цим і зумовлюється організація та здійснення мовної підготовки особового складу в системі МОУ.

Система військової освіти в Україні наразі не повною мірою забезпечує розвиток у військових фахівців компетентностей, необхідних для належного виконання ними завдань оборонного планування, сумісного застосування ЗСУ та інших складових сил оборони, вмінн здійснювати спільні дії у складі об'єднаних органів військового управління, у тому числі разом з відповідними структурами держав-членів НАТО. Однією з основних причин виникнення цієї проблеми є недосконалість системи вивчення військово-службовцями іноземних мов, що не забезпечує рівень володіння іноземними мовами, достатній для ефективної комунікації й участі в заходах міжнародного оборонного співробітництва, міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки, впровадження стандартів та процедур НАТО. Для забезпечення достатнього рівня знань іноземних мов військовослужбовцями сил оборони необхідно провести комплекс заходів щодо удосконалення програм вивчення англійської мови ними відповідно до мовного стандарту НАТО STANAG 6001 [12], зокрема має здійснюватися безперервний розвиток іншомовної компетентності військовослужбовців ЗСУ під час службової діяльності (роботи), а також має бути сформована стійка позитивна внутрішня мотивація військових фахівців щодо вивчення іноземних мов. Актуальність

проблеми іншомовної підготовки і формування у військовослужбовців ЗСУ іншомовних компетентностей зростає також в контексті реалізації такого одного з основних принципів політики у сфері військової освіти, як інтегрованість системи військової освіти в європейський військово-освітній простір [9].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У працях вітчизняних і зарубіжних вчених висвітлено лише окремі аспекти проблематики нашої статті. Істотними для її розкриття є наукові результати О. Шостак, Н. Глушаниці та Г. Білоконя щодо основних підходів у навчанні іноземної мови. Особливе значення мають висновки згаданих вчених щодо необхідності розглядати іншомовну підготовку з позицій системного підходу [16, с. 77]. Власне системний підхід у дослідженні цієї проблематики застосували М. Гребенюк і В. Крикун. Систему мовної підготовки у ЗСУ вони визначили як цілісне динамічне явище, в якому структурно узгоджуються та ефективно функціонують всі елементи на основі принципів науковості, безперервності, послідовності, автономності та зв'язку навчання з практикою. Розвиток цієї системи вчені узалежнюють від співпраці України з країнами-партнерами і впровадження стандартів НАТО в усі сфери діяльності ЗСУ, та від гострої потреби в експлуатації іноземного озброєння в умовах повномасштабної збройної агресії РФ проти України [2, с. 58-59, 65].

На увагу в контексті нашого дослідження заслуговують наукові результати О. Лагодинського, який виявив чинники, що ускладнюють досягнення необхідних рівнів володіння особовим складом ЗСУ іноземною мовою відповідно до стандарту НАТО STANAG 6001 [5]. Дослідники наразі зазначають, що наявна система іншомовної підготовки у ЗСУ потребує модернізації. Причини її недостатньої ефективності та напрямки і способи удосконалення, у тому числі з урахуванням зарубіжного досвіду, вивчали й розробляли Н. Андріянова, Н. Бхіндер,

Т. Ворона, М. Левко та О. Совгар, Л. Канова, В. Лобко, Ю. Паращук і М. Торська, Н. Яковенко та інші.

Важливими для розкриття теми нашої статті є результати досліджень зарубіжних вчених щодо впровадження мовних стандартів НАТО в різних країнах. Аналіз таких праць дав змогу підтвердити загальні тенденції розвитку іншомовної підготовки військових. Так, румунські дослідники М. Patesan та D. Zechia вказали, що нездатність розмовляти основною мовою спілкування НАТО є перешкодою для військового як учасника міжнародних місій; кожній армії потрібні військові, які володіють іноземними мовами, вміють говорити і писати, розуміти усне мовлення чи письмовий текст, а навчання цього – складний процес, що вимагає часу, достатнього обсягу годин та людських і фінансових ресурсів [8, с. 351]. Е. Révayová проаналізувала відповідний досвід Словаччини та зазначила, що іншомовна освіта має гарантувати рівень навичок читання, аудіювання, письма та спілкування, необхідний для ефективного виконання обов'язків, зокрема щодо взаємодії у міжнародному військовому середовищі. Корисними для нас є висновки вченої щодо заходів з удосконалення іншомовної підготовки, серед яких: збільшення обсягу годин на вивчення іноземної мови; підсилення внутрішньої мотивації у курсантів та офіцерів; використання сучасних методів і технологій навчання, модернізація лінгфонних кабінетів; систематичне підвищення кваліфікації викладачів іноземних мов; більш тісна співпраця із зарубіжними партнерськими військовими установами і закладами освіти тощо [13, с. 337].

Мета статті – дослідити іншомовну підготовку у ЗСУ з позицій системного підходу; описати структуру відповідної системи й дати загальну характеристику її елементів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Доцільність дослідження іншомовної підготовки особового складу ЗСУ з позицій системного підходу зумовлюється тим, що така підготовка є складним та багатоаспектним феноменом. Зазначимо, що системний підхід застосовано в документі «Основні засади мовної підготовки особового складу у системі МОУ», в якому іншомовна підготовка позиціонується як складова частина загальної підготовки військовослужбовців та працівників у системі МОУ, що передбачає реалізацію комплексу узгоджених між собою організаційних, наукових і навчально-методичних заходів, що спрямовані на досягнення особовим складом певного цільового рівня володіння іноземними мовами для подальшого використання у службовій діяльності [7]. Отже, іншомовна підготовка особового складу ЗСУ – підсистема більш широкої системи військової підготовки (освіти), відтак, розвивається у відповідному контексті.

Освітні системи – складні утворення, що мають такі показники: морфологічний (елементи структури та їхні характеристики), структурний (внутрішні та зовнішні зв'язки і відносини елементів), функціональний (функції, виконувані системою та її елементами), генетичний (становлення, розвиток цієї системи) [14, с. 52]. У рамках

цієї статті вивчено морфологічний показник системи іншомовної підготовки у ЗСУ. Реалізація системного підходу наразі дала змогу дослідити іншомовну підготовку у ЗСУ як систему в широкому й вузькому розумінні, на загальному та конкретному рівні, репрезентувавши її як сукупність визначених взаємопов'язаних компонентів.

Щодо широкого розуміння або загального рівня, вагомим елементом цієї системи є нормативні засади здійснення іншомовної підготовки у ЗСУ. Слід виокремити дві групи нормативно-правових актів: загальні (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту» тощо) та спеціальні, які також можна розділити у декілька підгруп. Першу становлять акти, що стосуються організації військової освіти загалом, у тому числі й іншомовної підготовки (Концепція трансформації системи військової освіти, Політика Міністерства оборони України у сфері військової освіти (Політика МОУ) тощо). Акти другої підгрупи мають безпосереднє відношення до іншомовної підготовки (Основні засади мовної підготовки особового складу у системі МОУ, Дорожня карта вдосконалення мовної підготовки у ЗСУ на 2021-2025 (Дорожня карта) тощо). Особливе значення для функціонування й розвитку системи іншомовної підготовки військовослужбовців ЗСУ мають євроатлантичні стандарти в галузі іншомовної освіти, насамперед, мовний стандарт НАТО STANAG 6001. Він визначає стандартизовані мовленнєві рівні (СМР) – рівні мовленнєвої компетентності або володіння мовою, пов'язані з аудіюванням, говорінням, читанням і письмом як загальноприйнятими видами мовленнєвої діяльності. Відповідні рівні (основні та проміжні) визначають кожну сферу навичок: СМР 0 (без навичок / відсутність практичного вміння); СМР 0+ (завчений мінімум); СМР 1 (виживання); СМР 1+; СМР 2 (функціональний); СМР 2+; СМР 3 (професійний); СМР 4 (експертний); СМР 5 (досконалий, рівень високоосвіченого носія мови). Ці рівні розроблено НАТО для визначення загального рівня володіння англійською мовою (невійськового характеру) військового персоналу [1, с. 19; 7; 15, с. 3]. Окремо слід вказати на Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) МОУ (Положення) – [11]. ВВНЗ є осередками підготовки курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського і старшинського) складу з метою задоволення потреб ЗСУ тощо, а Положення унормовує процес вивчення іноземних мов, як і будь-яких інших дисциплін у ВВНЗ.

Компонентами системи іншомовної підготовки у ЗСУ, у тому числі у ВВНЗ, в широкому розумінні є також її суб'єкти, мета і завдання, зміст, організація та результати. Серед суб'єктів варто виокремити декілька груп, як от: замовники такої підготовки (замовник – орган військового управління, для потреб якого здійснюється підготовка відповідних військових фахівців за певною освітньою програмою [11]), перелік яких викладено

в Інструкції про курси іноземних мов у ЗСУ [10]; викладачі іноземної мови (суб'єкти, які безпосередньо організують, здійснюють або забезпечують іншомовну підготовку); особовий склад як здобувачі мовної освіти (суб'єкти, які набувають та/або підвищують рівень володіння іноземною мовою).

Для характеристики викладача особливе значення має його професійна компетентність, її когнітивна, дидактична й методична складові, здатність ефективно використовувати традиційні методи і прийомі навчання та упроваджувати інноваційні технології, готовність самовдосконалюватися. У цьому контексті не можна не погодитися із висновками О. Лагодинського, що досягнення необхідних рівнів володіння особовим складом ЗСУ іноземною мовою відповідно до стандарту STANAG 6001 ускладнюється зокрема у зв'язку з тим, що науково-педагогічні працівники ВВНЗ переважно не володіють сучасними методиками іншомовної освіти [5, с. 165]. Викладачі іноземних мов мають систематично підвищувати кваліфікацію з урахуванням вимог зазначеного мовного стандарту НАТО та навчитися застосовувати комунікативну методик, яка забезпечує зв'язок навчання з практикою, а це є одним з принципів іншомовної підготовки, що передбачає увідповіднення змісту й обсягу мовної підготовки до конкретних потреб ЗСУ щодо набуття особовим складом певного рівня володіння іноземною мовою [7].

Щодо особового складу, ми виокремили таких суб'єктів іншомовної підготовки у ЗСУ: військовослужбовці під час здобуття військової освіти у ВВНЗ та ВВП ЗВО (курсанти; слухачі, які здобувають оперативний і стратегічний рівні військової освіти; ад'юнкти); офіцерський склад, метою іншомовної підготовки якого є підтримка раніше досягнутого мовленнєвого рівня; державні службовці МОУ та працівники ЗСУ [7]. Основними характеристиками здобувача військової освіти різних рівнів як суб'єкта системи іншомовної підготовки є його пізнавальні здібності, стимули до навчання, темперамент, воля. Особливу роль наразі відіграє стійка позитивна внутрішня мотивація щодо вивчення іноземних мов, формування якої забезпечується через активізацію навчально-пізнавальної діяльності [3].

Мета іншомовної підготовки фактично співпадає з одним з пріоритетних напрямків розвитку військової освіти, як от: швидке нарощування чисельності особового складу з рівнем знання іноземних мов; забезпечення досягнення знань іноземної мови особами офіцерського, сержантського (старшинського) складу та працівників ЗСУ на рівні, не нижче СМР 2 (функціональний) за стандартом STANAG 6001, в обсягах, необхідних для впровадження політик і стандартів НАТО в діяльність усіх органів військового управління та проходження служби (роботи) у міжнародних організаціях, участі у багатонаціональних військових навчаннях, заходах міжнародного оборонного співробітництва, міжнародних операціях з підтримки миру і безпеки та навчання за кордоном; забезпечення безперервного розвитку

іншомовної компетентності військовослужбовців ЗСУ під час службової діяльності [9].

Зміст іншомовної підготовки як компонента відповідної системи визначається стандартами, зокрема мовним стандартом НАТО STANAG 6001 та програмами підготовки військових фахівців за спеціальностями, структурується за навчальними дисциплінами/ курсами й репрезентується у відповідному навчальному плані. Зміст іншомовної підготовки охоплює загальну підготовку (курс) та спеціальну підготовку (курс). Загальна мовна підготовка спрямовується на підвищення рівня володіння іноземною мовою й досягнення певного СМР, конкретний зміст при цьому визначається відповідними навчальними програмами. Для загальних курсів англійської, німецької та французької мов навчальні програми укладаються на основі Типових навчальних програм, що розробляються для кожного рівня мовної підготовки відповідно до СМР, визначених у STANAG 6001 [10]. Спеціальна мовна підготовка враховує спеціалізацію здобувача військової освіти й означає вивчення іноземної мови за такою навчальною програмою, що передбачає засвоєння спеціальної лексики і термінології професійного спрямування в обсязі, необхідному для виконання службових обов'язків, завдань професійної діяльності [7]. Погоджуємось із тим, що у рамках такої підготовки особливу увагу слід приділяти поглибленому вивченню військової тематики, зокрема щодо технічних аспектів нових зразків озброєння країн-членів НАТО і тактики дії міжнародних партнерів; використовувати комп'ютерні аудиторії з необхідним програмним забезпеченням, постійно вдосконалювати відповідний інформаційний і методичний супровід [6, с. 46].

Організаційний компонент системи іншомовної підготовки охоплює форми, методи, прийоми, засоби навчання, викладання та оцінювання. На основі аналізу Положення [11] зазначимо, що в освітньому процесі, безпосередньо у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО застосовуються такі форми іншомовної підготовки: навчальні заняття, самостійна робота здобувачів освіти, практична підготовка, контрольні заходи. Найбільш ефективним є навчання під керівництвом кваліфікованого викладача (інструктора). Основним видом навчальних занять є практичні заняття, які проводяться в спеціалізованих, комп'ютерних, лабораторних аудиторіях, лінгафонних кабінетах, обладнаних необхідними технічними засобами навчання. Під час їх проведення викладач організовує засвоєння здобувачами освіти певних теоретичних положень та їх застосування шляхом індивідуального виконання спеціально сформульованих практичних завдань, що дає змогу формувати відповідні вміння і навички, пов'язані з аудіюванням, говорінням, читанням і письмом як видами мовленнєвої діяльності. Власне на практичних заняттях здійснюється практична іншомовна підготовка.

Для закріплення й поглиблення зазначених знань, умінь і навичок необхідною та обов'язковою є систематична самостійна робота здобувачів

освіти, яка здійснюється ними у час, вільний від навчальних занять з використанням відповідного інформаційно-методичного забезпечення (програми, методичні вказівки, завдання, підручники, навчальні посібники, наукова та професійна навчальна література тощо). Складником самостійної роботи є індивідуальні завдання, наприклад есе, що сприяють більш поглибленому вивченню матеріалу, закріпленню та узагальненню отриманих знань, формуванню вміння використовувати знання для комплексного вирішення професійних завдань.

Власне організаційний компонент репрезентує систему іншомовної підготовки у ЗСУ, зокрема у ВВНЗ, у вузькому її розумінні, як конкретну методичну систему. В основу її формування варто покласти підходи, визначені й перевірені вітчизняною та зарубіжною теорією і практикою. Зокрема, це такі основні підходи у навчанні іноземної мови, як от: комунікативний (ключовий підхід, оскільки іноземною мовою можна оволодіти тільки спілкуючись нею; передбачає поєднання інтуїтивного та свідомого засвоєння правил застосування іншомовних конструкцій зі знаннями про іншомовну культуру при моделюванні процесу комунікації); інтуїтивно-свідомий (оволодіння іноземною мовою шляхом неусвідомленого, інтенсивного засвоєння мовних шаблонів, зразків, моделей, уникаючи, при цьому, пояснення граматичних правил; є ефективним для формування та розвитку навичок усного спілкування; відповідні прийоми: перифраз, підбір синонімів та антонімів, тлумачення, уникаючи використання рідної мови); свідомо-пізнавальний (формулювання усвідомлених висловлювань тільки після засвоєння правил використання іншомовних лексико-граматичних моделей); прагматичний (формування уміння ефективно використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування для реалізації комунікативної мети) [16, с. 77].

Не можна не погодитися з E. Révaová, що військова мовна освіта істотно відрізняється від цивільної мовної освіти та вимагає індивідуальних рішень, індивідуального підходу у навчанні, а також методів, що ретельно відібрані та модифіковані для потреб військовослужбовців [13, с. 337]. Актуальною та усталеною в країнах-членах НАТО є комунікативна методика навчання іноземних мов. В її основі моделювання ситуацій професійного спілкування, що дає змогу максимально наблизити навчання до умов реального функціонування іноземної мови і, таким чином, сприяти розвитку вмінь і навичок адаптуватися в різних нестандартних ситуаціях та ефективно спілкуватися іноземною мовою за таких умов. Для формування й розвитку таких вмінь і навичок слід застосовувати інноваційні, зокрема інтерактивні, технології [17, с. 333]; впроваджувати сучасні інформаційні, інформаційно-комунікативні, інтерактивні, особистісно-орієнтовані педагогічні технології, а також технології дистанційного навчання зокрема у рамках реалізації програми НАТО «Удосконалення військової освіти» (DEEP) [9]; активно використовувати дистанційне навчання в процесі іншомовної підготовки [3].

Елементом організаційного компоненту є контроль, що постає і як механізм зворотного зв'язку в процесі навчання. У ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО застосовується вхідний (попередній), поточний, самоконтроль, проміжний семестровий, семестровий / підсумковий (залік або екзамен).

Результатом іншомовної підготовки у рамках репрезентованої нами системи є відповідна компетентність – професійно-комунікативна та / або професійна іншомовна. Професійно-комунікативна компетентність – складне інтегративне утворення, сукупність відповідних знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей, що забезпечує успішне спілкування у військово професійній сфері [4, с. 72]. Особливе значення у цьому контексті має безпосередньо комунікативна (іншомовно-комунікативна) компетентність як здатність здійснювати усне і письмове спілкування у військово-професійній сфері, чітко формулювати комунікативні наміри та ефективно взаємодіяти в команді, добирати відповідний стиль комунікативної поведінки, здійснювати між-культурну комунікацію у сфері міжнародного військового співробітництва, ухвалювати швидкі та правильні рішення в нестандартних ситуаціях, самостійно удосконалювати та оновлювати знання іноземної мови відповідно до вимог ситуації [16, с. 77].

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Система іншомовної підготовки у ЗСУ – комплекс взаємопов'язаних компонентів. У широкому розумінні вона включає такі складники, як: відповідні нормативні засади, суб'єкти, мета, зміст, організація та результати. Організаційний компонент охоплює форми, методи, прийоми, засоби навчання, викладання та оцінювання і репрезентує вузьке розуміння системи іншомовної підготовки у ЗСУ, зокрема у ВВНЗ, як конкретної методичної системи. У рамках військової освіти іншомовна підготовка потребує особливих підходів, методик і технологій для задоволення відповідних професійних потреб у спілкуванні іноземною мовою. Ефективною наразі є комунікативна методика навчання, вже усталена в країнах-членах НАТО. Перспективним в контексті подальшої розробки цієї проблематики є питання структури та змісту професійної іншомовної компетентності як результативного показника функціонування системи іншомовної підготовки у ЗСУ.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Accord de normalisation. STANAG 6001. Niveaux de competence linguistique. NSO 1530 (2014) NTG/6001. URL: <http://surl.li/xgkrp> (дата звернення: 17.09.2024)
2. Гребенюк М., Крикун В. Базові дидактичні принципи мовної підготовки особового складу Збройних Сил України: системний підхід. *Військова освіта*. 2022. № 2 (46). С. 57-69. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1775/2022-02/57-69>
3. Дорожня карта вдосконалення мовної підготовки у Збройних Силах України (на 2021-2025): затверджено рішенням Міністра оборони України від 01.03.2021. URL: <http://surl.li/ddxnnw> (дата звернення: 16.09.2024)
4. Ковальчук І. С. Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у ВВНЗ: дис. ... канд. пед. наук. Житомир, 2018. 142 с.

5. Лагодинський О. С. Іномовна підготовка у збройних силах США та Великої Британії: досвід для України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*. 2019. № 3 (18). С. 164-179. DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v18i3.78>

6. Медвідь М. М., Медвідь Ю. І., Ктіторов М. О. Система внутрішнього забезпечення якості вищого військового навчального закладу: особливості, умови розвитку : монографія / за ред. М. М. Медвідя. Київ: КІ НГУ, 2023. 107с.

7. Основні засади мовної підготовки особового складу у системі Міністерства оборони України : затверджено рішенням Міністра оборони України від 08.08.2019 № 1524/з/84. URL: <http://surl.li/qzfdno> (дата звернення: 18.09.2024)

8. Patesan M., Zechia D. Foreign language education in the military : Knowledge-based organization: International Conference, Vol. XXIV № 2. 2018. P. 351-355. DOI: <https://doi.org/10.1515/kbo-2018-0114>

9. Політика Міністерства оборони України у сфері військової освіти : затверджено рішенням ТВО Міністра оборони України від 15.12.2021. URL: <http://surl.li/ejxvxf> (дата звернення: 18.09.2024)

10. Про затвердження Інструкції про курси іноземних мов у Збройних Силах України : наказ Міноборони України від 23.05.2017 № 286. URL: <http://surl.li/elnohg> (дата звернення: 17.09.2024)

11. Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у ВВНЗ МОУ, ВНП ЗВО, ЗФПО : Наказ Міноборони України від 15.02.2024 № 120. URL: <http://surl.li/smial> (дата звернення: 12.09.2024)

12. Про трансформацію системи військової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.1997 № 1410 (назва Постанови із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1490 від 30.12.2022). URL: <http://surl.li/euabm> (дата звернення: 13.09.2024)

13. Révayová E. Specifics of foreign language education of military personnel through the example of the Armed Forces of the Slovak Republic. *Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*. 2022. № 10 (3). P. 365-376. DOI: <https://doi.org/10.53477/2668-2001-21-42>

14. Рябовол Л. Т. Система навчання правознавства учнів основної і старшої школи : дис. ... докт. пед. наук. Київ, 2015. 600 с.

15. Tannenbaum R. J., Baron P. A. Mapping TOEIC® Test Scores to the STANAG 6001 Language Proficiency Levels. ETS, Princeton, New Jersey. 2010. 30 s.

16. Шостак О. Г., Глушаниця Н. В., Білоконь Г. М. Принципи організації процесу мовної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2023. Вип. 101. С. 74-81. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2023-101-12>

17. Яковенко Н. Проблематика та особливості сучасного освітнього процесу викладання іноземних мов спеціалістам військової сфери в умовах воєнного стану в Україні. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 71. Т. 3. С. 331-336. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/71-3-53>

REFERENCES

1. Accord de normalisation. STANAG 6001. Niveaux de competence linguistique. NSO 1530 (2014) NTG/6001. URL: <http://surl.li/xgkrp> [in English] / [in Ukrainian]

2. Hrebenuk, M., Krykun, V. (2022). Bazovi dydaktychni pryntsyipy movnoi pidhotovky osobovoho skladu Zbroinykh Syl Ukrainy: systemnyi pidkhid [Basic didactic principles of language training of personnel of the Armed Forces of Ukraine: a systematic approach]. *Viiskova osvita*. № 2 (46). S. 57-69. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1775/2022-02/57-69> [in Ukrainian]

3. Dorozhnia karta vdoskonalennia movnoi pidhotovky u Zbroinykh Sylakh Ukrainy (na 2021-2025) [Roadmap for improving language training in the Armed Forces of Ukraine (for 2021-2025)]; zatverdzheno rishenniam Ministra oborony Ukrainy vid 01.03.2021. URL: <http://surl.li/ddxnnw> [in Ukrainian]

4. Kovalchuk, I. S. (2018). Formuvannia profesiino-komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv u protsesi vyvchennia humanitarnykh dystsyplin u VVNZ [Formation of professional and communicative competence of future officers in the process of studying humanitarian disciplines at military academy]: dys. ... kand. ped. nauk. Zhytomyr. 142 s. [in Ukrainian]

5. Lahodynskyi, O. S. (2019). Inomovna pidhotovka u zbroinykh sylakh USA ta Velykoi Brytanii: dosvid dlia Ukrainy [Foreign language training in the armed forces of the United States and Great Britain: experience for Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: pedahohichni nauky*. № 3 (18). S. 164-179. DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v18i3.78> [in Ukrainian]

6. Medvid, M. M., Medvid, Yu. I., Ktitorov, M. O. (2023). Systema vnutrishnoho zabezpechennia yakosti vyshchoho viiskovoho navchalnoho zakladu: osoblyvosti, umovy rozvytku [The internal quality assurance system of a higher military educational institution: features, development conditions]: monohrafiia / za red. M. M. Medvidia. Kyiv: KІ NHU. 107 s. [in Ukrainian]

7. Osnovni zasady movnoi pidhotovky osobovoho skladu u systemi Ministerstva oborony Ukrainy [Basic principles of language training of personnel in the system of the Ministry of Defense of Ukraine]: zatverdzheno rishenniam Ministra oborony Ukrainy vid 08.08.2019 № 1524/з/84. URL: <http://surl.li/qzfdno> [in Ukrainian]

8. Patesan, M., Zechia, D. (2018). Foreign language education in the military : Knowledge-based organization: International Conference, Vol. XXIV № 2. P. 351-355. DOI: <https://doi.org/10.1515/kbo-2018-0114> [in English]

9. Polityka Ministerstva oborony Ukrainy u sferi viiskovoi osvity [Policy of the Ministry of Defense of Ukraine in the field of military education]: zatverdzheno rishenniam TVO Ministra oborony Ukrainy vid 15.12.2021. URL: <http://surl.li/ejxvxf> [in Ukrainian]

10. Pro zatverdzhennia Instruksii pro kursy inozemnykh mov u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [On the approval of the Instruction on foreign language courses in the Armed Forces of Ukraine]: nakaz Minoborony Ukrainy vid 23.05.2017 № 286. URL: <http://surl.li/elnohg> [in Ukrainian]

11. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro osoblyvosti orhanizatsii osvitnoho protsesu u VVNZ MOU, VNP ZVO, ZFPO [On the approval of the Regulation on the peculiarities of the organization of the educational process in VVZN, VNP ZVO, ZFPO]: Nakaz Minoborony Ukrainy vid 15.02.2024 № 120. URL: <http://surl.li/smial> [in Ukrainian]

12. Pro transformatsiiu systemy viiskovoi osvity [About the transformation of the military education system]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15.12.1997 № 1410. URL: <http://surl.li/euabm> [in Ukrainian]

13. Révayová, E. (2022). Specifics of foreign language education of military personnel through the example of the Armed Forces of the Slovak Republic. *Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*. № 10 (3). P. 365-376. DOI: <https://doi.org/10.53477/2668-2001-21-42> [in English]

14. Riabovol, L. T. (2015). Systema navchannia pravoznavstva uchniv osnovnoi i starshoi shkoly [The legal education system for elementary and high school students]: dys. ... dokt. ped. nauk. Kyiv. 600 s. [in Ukrainian]

15. Tannenbaum, R. J., Baron, P. A. (2010). Mapping TOEIC® Test Scores to the STANAG 6001 Language Proficiency Levels. ETS, Princeton, New Jersey. 30 s. [in English]

16. Shostak, O. H., Hlushanytsia, N. V., Bilokon, H. M. (2023). Pryntsyry orhanizatsii protsesu movnoi pidhotovky kursantiv vyshchikh viiskovykh navchalnykh zakladiv [Principles of organizing the process of language training of cadets of military academy]. Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky». Vyp. 101. S. 74-81. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2023-101-12> [in Ukrainian]

17. Yakovenko N. (2024). Problematyka ta osoblyvosti suchasnoho osvitnoho protsesu vykladannia inozemnykh mov spetsialistam viiskovoi sfery v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Problems and features of the modern educational process of teaching foreign languages to military specialists in the conditions of martial law in Ukraine]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Vyp. 71. T. 3. S. 331-336. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/71-3-53> [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

РЯБОВОЛ Лілія Тарасівна – доктор педагогічних наук, професор, Воєнна Академія імені Євгенія Березняка.

Наукові інтереси: військова освіта; військова педагогіка; нормативні засади військової освіти; інноваційні технології навчання та викладання.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

RIABOVOL Liliia Tarasivna – Doctor of Pedagogy Sciences, Associate Professor, Yevhenii Bereznayak Military Academy.

Scientific interests: military education; military pedagogy; normative principles of military education; innovative learning and teaching technologies.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2024 р.

УДК 371.134:78

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-216-76-82

САВЧЕНКО Наталія Сергіївна –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0420-3289>
e-mail: n.s.savchenko@cuspu.edu.ua

ХУДОЖНІЙ СВІТОГЛЯД МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЗАСІБ ОСОБИСТІСНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті конкретизовано сутність художнього світогляду особистості, яка розкривається через категорії художнього світоявлення, світовідчуття, світорозуміння та світовідношення. Співвіднесення цих категорій зі специфікою художньо-педагогічної діяльності дало змогу визначити зміст художнього світогляду майбутнього викладача музичного мистецтва як узагальнену систему його мистецьких знань, художніх цінностей та художньо-педагогічних принципів. Доведено актуальність проблеми формування художнього світогляду майбутнього викладача музичного мистецтва, яка зумовлена необхідністю розв'язання наявної суперечності між потребою цілісного професійно-особистісного становлення студентів закладів вищої педагогічної освіти та недостатньою розробленістю організаційно-методичного забезпечення досліджуваного процесу. Обґрунтовано структуру художнього світогляду майбутнього викладача музичного мистецтва в єдності гносеологічного, аксіологічного та праксеологічного компонентів. Зміст гносеологічного компонента художнього світогляду майбутнього викладача музичного мистецтва представлений художньою картиною світу, аксіологічного – художніми цінностями, праксеологічного – принципами художньо-педагогічної діяльності. Виокремлені структурні компоненти визначають основні напрямки цілеспрямованого керівництва становленням художнього світогляду майбутніх викладачів музичного мистецтва в процесі їх професійної підготовки. Доведено, що функціональне значення художнього світогляду педагога-музиканта полягає, перш за все, в побудові останнім особистісної концепції моделі взаємодії з художньо-педагогічною дійсністю як невід'ємною складовою художньої культури і всього соціокультурного простору. Актуалізована значущість художнього світогляду як важливого підґрунтя цілісності особистісно-професійної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва, що зумовлює необхідність виявлення психолого-педагогічних основ його формування в процесі фахової підготовки студентів-майбутніх викладачів музичного мистецтва закладів вищої освіти.

Ключові слова: художній світогляд особистості, художнє світоявлення, світовідчуття, світорозуміння та світо відношення, мистецькі знання, художні цінності, художньо-педагогічні принципи.

SAVCHENKO Nataliia Serhiyivna –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the
Department of Pedagogy and Special Education
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0420-3289>
e-mail: n.s.savchenko@cuspu.edu.ua

ARTISTIC OUTLOOK OF THE FUTURE MUSIC TEACHER AS A MEANS OF PERSONAL SELF-REALIZATION IN PROFESSIONAL ACTIVITY

The article specifies the essence of the artistic worldview of a personality, which is revealed through the categories of artistic worldview, worldview, and worldview. The correlation of these categories with the specifics of artistic and pedagogical activity made it possible to define the content of the artistic worldview of the future music teacher as a generalized system of his artistic knowledge, artistic values and artistic and pedagogical principles. The relevance of the problem of forming the artistic worldview of a future music teacher is proved, which is due to the need to resolve the existing contradiction between the need for holistic professional and personal formation of students of higher pedagogical education institutions and the insufficient development of organizational and methodological support for the studied process. The